

ROBOT

2011

NOVÁ CENA
69 Kč / 3,0 €

MAGAZÍN ZE SVĚTA ROBOTIKY

02

www.robotrevue.cz

únor 2011 / ročník III

79 Kč / Slovensko 3,60 €

PICAXE
JAKO MOZEK
ROBOTA

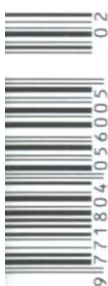
JAK SE NAUČIT
ROBOTIKU

CHUKAR
STŘELBA
KU PTÁKU

VESMÍR:
SOVĚTI VYSLALI
DO BOJE ROBOTY

MECCANO
EITECH
MERKUR

9 177180 41056005 02

Jak se naučit robotiku

Hračičkové? Ale nejen budoucí odborníci!

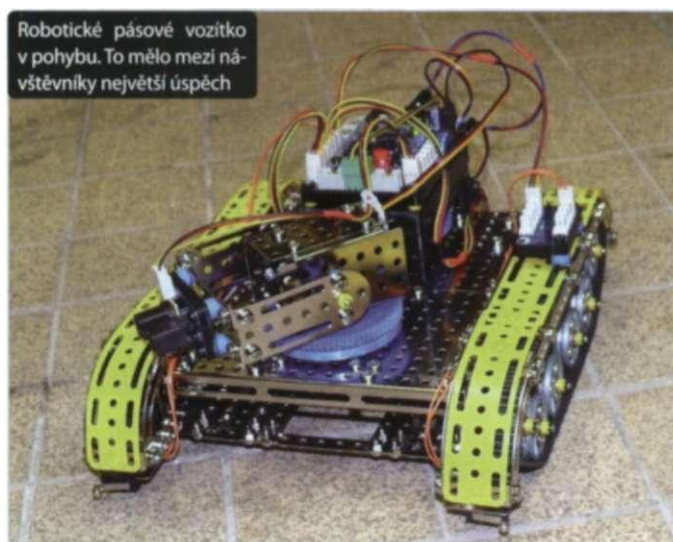
Druhý lednový pátek jsme, i přes nepřízeň počasí, vyrazili na Žatecko. Dostali jsme totiž do redakce pozvání na den otevřených dveří do Střední odborné školy a odborného učiliště v Podbořanech. „Přijete, to něco uvidíte!“ Trochu nepřesné, i když nadšené pozvání, v nás zpočátku moc důvěry nebudilo. Ovšem když jsme se dozvěděli, že tato škola nabízí mimo jiné i čtyřleté maturitní studium v oboru mechatronika, přestali jsme váhat. A dobře jsme udělali! Velký, přívětivý areál o několika pavilonech otevřel v tento den své dveře všem zájemcům z řad nejenom budoucích žáků různých studijních i učňovských oborů, ale i jejich učitelům, rodičům, přátelům a příbuzným svých studentů a samozřejmě i všem ostatním, kteří byli podobně jako my zvědaví na to, jak to v této vyhlášené škole vlastně vypadá zevnitř. Návštěva rozhodně stála za to.

Škola hrou

Budoucí mechatronici na nás již čekali ve své odborné učebně, která mnohé návštěvníky, hlavně potencionální studenty ze základních škol, donutila hlasitě vydechnout obdivem a nadšením. Není divu - mohli si zblízka prohlédnout a osahat všechny „hračky“ - v tomto případě učební pomůcky lákavě rozmístěné v místnosti. A právě tyto pomůcky byly tím, co nás v učebně nejvíce zaujalo a kvůli čemu jsme vlastně přijeli. Budoucí specialisté na automatizované systémy zde totiž mají pro svou výuku k dispozici opravdu jedinečné „učebnice“. Jsou to systémy pro podporu vzdělávání v oborech mechanik-seřizovač, elektronik a mechatronik od společnosti *MechatronicEducation, s.r.o.* Tato společnost vznikla - jak už napovídá i její název, zejména jako instituce pro vývoj a výrobu vzdělávacích pomůcek pro strojírenské, elektronické a mechatrické obory středních, vyšších a vysokých škol, které se přímo zabývají problematikou průmyslové automatizace, regulace a aplikační robotikou. Firma si vytýčila smělý cíl. Tím je nabídka takového souboru edukačních setů, který by nejenom zaplnil mezeru na stávajícím trhu s učebními pomůckami, ale zároveň nahradil hračkářské stavebnice jiných firem (např. *Fischertechnik* a *Lego*). Například *Lego* není navrženo speciálně pro výuku, proto často nemůže školám plně vyhovět.

Chybami se člověk učí. A rád!

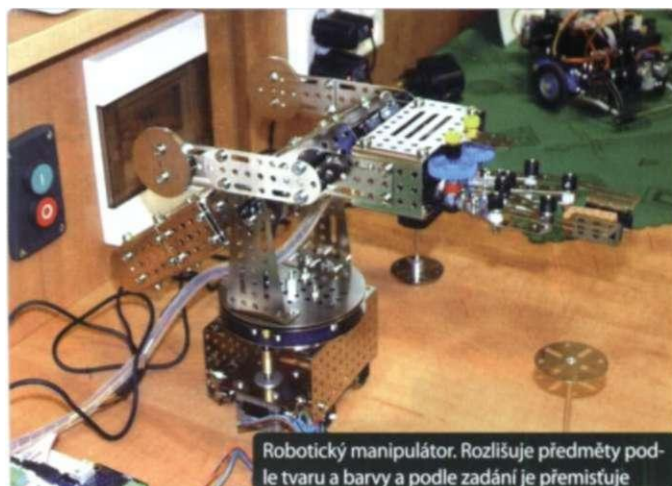
Základ setů tvoří kovový konstrukční systém německé firmy *EITECH*. Ten je navíc rozšířen o celou řadu komponentů, které jsou běžné v automatizaci, regulaci a průmyslové robotice. Takto obohacený systém je navíc doplněn o širokou škálu elektronických modulů řízených výrazně upraveným a přepracovaným počítačem, v minulé době uvedeným na trh pod obchodním označením *JBotBrain*. Ačkoliv samotný název počítače v sobě obsahuje odkaz na programovací jazyk *JAVA*, v současné době je tento počítač možné ovládat pomocí průmyslového standardu *LabView*. To ovšem není vše. Již v několika málo týdnech bude uvolněn

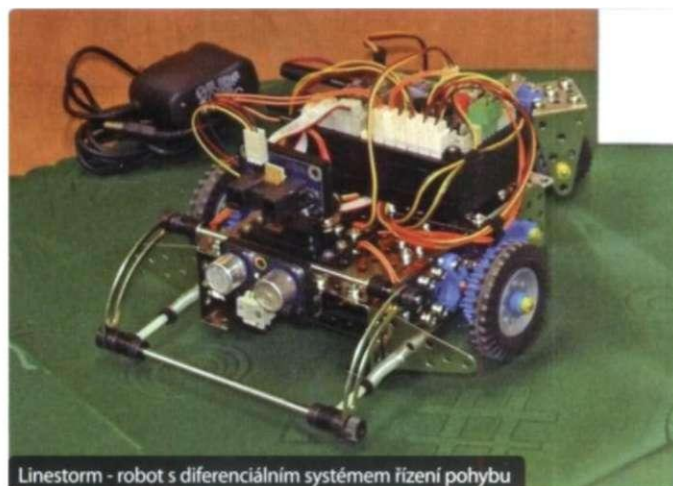
Robotické pásové vozítko v pohybu. To mělo mezi návštěvníky největší úspěch

firmware, který bude podporovat *.NETMicro Framework*, což prakticky umožní integraci s libovolným programovacím jazykem z dílny firmy *Microsoft*, včetně *Microsoft Robotic Studio*. Školy mají k dispozici, podle svých potřeb a požadavků na výuku na vybranou ze tří základních stavebnicových setů.

Ten první tvoří *Basic Lab Set Mechatronic Edition (BLS ME)*, obsahující celou řadu konstrukčních a elektronických dílů. Navíc nabízí komplexní systém pro podporu výuky, což jsou v podstatě tři publikace. První je označená nadpisem *Student Book*, druhá *Teacher Book* a třetí nese název *Programování JBotBrainu II v Javě a práce s moduly*. Poslední jmenovanou publikaci napsal všem již dobře známý *Adam Heinrich*, dlouhodobý podporovatel počítače *JBotBrain* a autor článků o něm do *Robot Revue*. *Student Book* obsahuje vyjímatelné listy, které obsahují tzv. aktivitu, což je vlastně návod k laboratornímu cvičení. Návod

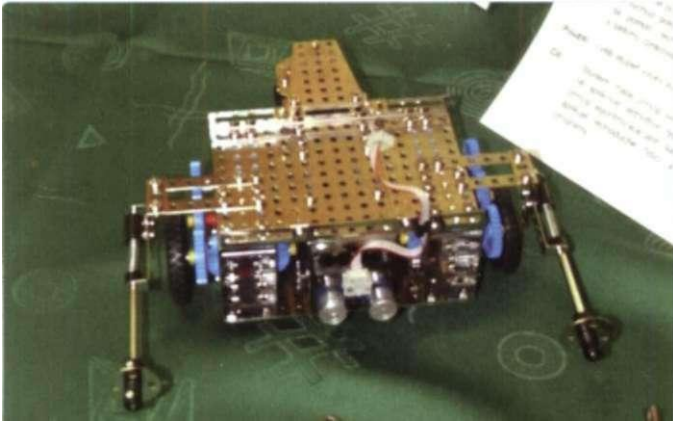
Robotický manipulátor. Rozlišuje předměty podle tvaru a barvy a podle zadání je přemísťuje

LineStorm - robot s diferenciálním systémem řízení pohybu

REPORTÁŽ

obsahuje nejen seznam potřebných konstrukčních a elektronických dílů, ale i stručný popisný úvod do řešené problematiky, odkaz na soubor obsahující elektronický 3D model laboratorní sestavy a plný výpis programu pro realizaci úlohy. Aby to student neměl tak jednoduché, do výpisu programu je vždy vnesena chyba, jejíž závažnost roste s číslem aktivity. Zpočátku má chyba spíše syntaktický charakter, později charakter logických nesrovnalostí. To by mělo donutit studenta při programování nejen pečlivě opisovat, ale i aktivně přemýšlet. Pocit, který zažívá student při nalezení a opravě chyby je jeden z momentů, který dělá z učení nikoliv mučení, ale uspokojivé a lákavé dobrodružství!

To je Fatman, robotický podvozek s digitálním systémem řízení. S nainstalovanými senzory měří například teplotu, tlak, světlo. Vrátil se do výchozí polohy a předá informace centrále.

Robotický manipulátor, v pozadí další konstrukce Eitechu

Hosté měli co obdivovat!

Učitel to má hodně těžké

Pro vyučující je určený Teacher Book. Obsahuje nejen popis chyb záměrně vnesených do aktivit, ale i všechny nezbytné podklady pro teoretický výklad učitele k probírané problematice. Najdeme zde tedy popis fyzikálních principů senzorů, příklady jejich použití v praxi, ale také nezbytná schémata a upozornění. Třetí publikace má charakter skript a obsahuje nejenom všeobecný popis programovacího jazyka JAVA, ale také komplexní popis dodávaného vývojového prostředí Eclipse v neposlední řadě řadu vzorových příkladů programování senzorů a rozšiřujících modulů. Součástí publikace je i CD-ROM. Na něm najdeme elektronické verze všech publikací a všechny nezbytné instalační soubory s vývojovým prostředím, knihovny a drivers a také instalační soubor s aplikací *QuickStart*, která vytváří na PC studenta jakýsi centrální uzel, zobrazující elektronický list příslušné aktivity a zároveň zobrazuje terminál *jBotBrainu* a umožňuje nahrání software aktivity bez nutnosti znalosti programování. To je důležité tam, kde student nemusí umět programovat, ale měl by sestavit a správně zapojit sestavu. Součástí učitelovy knihy je i instalační soubor 3D CAD systému *GoogleSketchUP8*, včetně rozšíření o softwarové moduly *Sketchy Physics* a nezbytné 3D modely jednotlivých komponent obsažených v setech a také 3D modely jednotlivých aktivit, včetně 3D modelu cílové konstrukce. Tou je plně funkční CNC vrtačka s revolverovým podavačem.

To není stavebnice, to je sen!

Vedle kovového konstrukčního systému obsahujícího soubor ozubených kol pro experimenty s převodovkami, plastových kluzných ložisek a mnoho dalšího nezbytného příslušenství, zde nalezneme tři druhy pohonných jednotek. Základní je standardní DC motor v plastové kleci, dále pak digitální servo a krokový motor. Tyto jednotky slouží k široké škále experimentů, které studentům osvětlí jejich základní funkce a navíc v sériích aktivit studenti poodhalují jejich silné a slabé stránky. Výsledkem experimentů je znalost správného použití jednotek v praxi. Spojením pohonných jednotek se senzory studenti objevují zákonitosti automatizace. Elektronickému vybavení vévodí počítač s již zmiňovaným názvem *jBotBrain II*. Původně průmyslová svorkovnice byla nahrazena čtyřmi druhy konektorů. Na *JBotBrainu* nalezneme konektory, které vyvádí PC sběrnici k rozšiřujícím modulům a senzorům. Těž zde nalezneme vstupní konektory pro A/D převodník, dále vstupní konektory pro binární senzory, výstupní digitální konektory, UART a dva konektory pro připojení DC motorů. Všechny konektory jsou vybaveny zámkem a zabraňují chybnému zapojení, čímž je ochráněn nejen vlastní počítač, ale také případný přípojný modul či senzor. Set samozřejmě obsahuje i nezbytný sortiment propojovacích kabelů různých délek.

Počítač obsahuje čtyři programovatelná tlačítka, čtyři programově ovládané LED diody a přepínač pro vypnutí (zapnutí) bezdrátového rozhraní *bluetooth*. Vlastní deska počítače spočívá v plastové krabici, která

„Mozek“ robotického manipulátora

je svrhu zakryta gravírovaným plexisklem s popisem jednotlivých vstupních a výstupních rozhraní. Pro připojení k počítači slouží USB konektor, umístěný hned vedle napájecího vstupu. K napájení jBBII slouží síťový zdroj nebo Li-Pol baterie (7,2V/2700mA), umístěná do plastové krabičky s integrovanou nabíječkou.

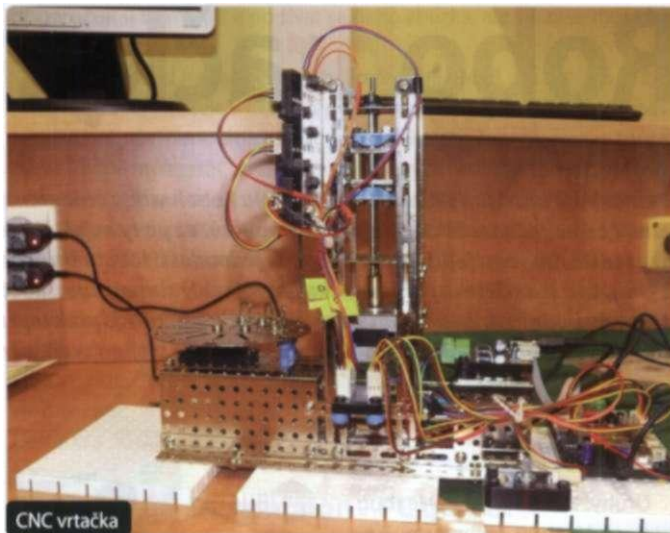
Kouzelná krabička

Z dalšího obsahu BLS překvapí široká škála senzorů a modulů, jednoduchých taktilních senzorů reprezentovaných koncovými spínači se speciálním montážním dílem, umožňující kompatibilitu s konstrukčním systémem, teplotní čidla, která v komplexnějších aktivitách slouží ke sledování teplot pohonů a jejich ochraně před zničením. Nalezneme zde i akcelerometr, senzor polohy, barometr, ultrazvukový a IR dálkoměr, luxmetr, RGB senzor a mnoho dalšího. Cílem široké škály senzorů je poskytnout a vysvětlit studentům principy měření a vyhodnocení neelektrických veličin, vzorkování a eliminaci chybných údajů. Pro elektronické obory pak výrobce může na vyžádání dodat stavebnice senzorů (tedy tištěný spoj, schéma zapojení a nezbytné součástky a software), studenti mohou senzor sestavit a pomocí dodaného software i oživit. Z dodávaných modulů je klíčový řadič dvou krokových motorů ovládaný skrze I²C sběrnici. Spojením více BLS setů a díky generické vlastnosti PC sběrnice je možné rozšiřovat počet připojených modulů a tím logicky i krokových motorů na úctyhodný počet výrazně překračující i fantazii tvůrců. Pokud nestačí na jBBII vyvedené konektory v rozsáhlých aktivitách, lze použít bud' pasivní FChub nebo v případě přílišného odběru napájení senzorů i I²C hub aktivní, tedy s vlastním napájením pro připojené senzory. Po absolvování desítek úkolů - aktivit, kdy se žák naučí řešit širokou škálu mechatrických problémů, je student připraven sestavit komplexní plně funkční CNC stroj. V našem případě se jedná o CNC vrtačku s revolverovým podavačem. Student ji nejen umí mechanicky sestavit, ale díky předchozímu tréninku chápe veškeré důležité vazby mezi jednotlivými subsystemy.

Jen vrtačka nestačí

Extend Mechatronic Set 01 je skutečnou stavebnicí v pravém slova smyslu. EMS01 je rozšiřující stavebnice robotického manipulátoru, jehož účelem je k CNC vrtačce připojit další výrobní celek a studentům demonstrovat synchronizaci, časování a plánování vyšších výrobních celků. Spojením BLS s EMS01 student již neřeší pouze vazbu senzora a aktivní člen, ale vazbu vrtačka a robotický manipulátor, tedy plnou modelovou simulaci výrobní linky a jejich jednotlivých procesů.

Extend Robotic Set 01 je v očích laiků futuristickou vizí daleké budoucnosti. Autonomní robotické mechanismy či dálkově řízení robotů jsou však jen pouhou aplikací znalostí a dovedností z předchozích dvou setů. Uživatelé v této sestavě dostanou soubor rozšiřujících kon-

strukčních a elektronických dílů, které umožní v kombinaci s předeslými sety rozšíření a prohloubení znalostí již dříve získaných se zaměřením na autonomní robotiku prezentovanou zábavnou, interaktivní a atraktivní formou. Žáci lépe pochopí funkci regulátorů (PID algoritmu) demonstrovanou na podvozku robota, který díky rozdílné účinnosti převodovek pohonů bude mít tendenci zatáčet k jedné straně. Demonstrativní charakter mnoha vlastností senzorů, jejich vhodnost či nevhodnost pro použití v praxi, řešení prvků regulace a řízení na autonomních systémech dělá z tohoto setu velmi užitečnou výukovou pomůcku. Na autonomních systémech student pochopí teoretickou přípravu na hodinách matematiky, fyziky, statiky a dynamiky. Například na pásovém podvozku robota pochopí rozdíl mezi statickým a dynamickým třením, význam a smysl vektorů, naučí se řešit krouticí moment motoru, spočítat převodové poměry, řešit momenty setrvačnosti a jiné.

Odborníci pro nové tisíciletí

Cesta, kterou se firma Mechatronic Education vydala, je správná a záslužná. Biflováním se ještě nikdy nikdo technickému řemeslu a samostatnému myšlení nenaučil. Ing. J. Otipka, který učí mladé mechatroniky a provázel nás jejich učebnou, je z nových možností výuky nadšený. Nadšení jsou i jeho žáci. Je na nich vidět, že je studium baví a že hodiny, strávené s touto stavebnicí, jim připadají spíše jako zábava a ne nudná výuka. Jak se bude spolupráce škol a firmy rozvíjet, to ukáže blízká budoucnost. Snad je to dobrý způsob, který více mladých lidí přivede k technickým předmětům a vrátí naší republice pověst země šikovných, přemýšlivých a zručných technických odborníků!

Štěpánka Nohýnková

